

PREACTES

VII JORNADES D'ARQUEOLOGIA DE LES ILLES BALEARS

2016

Organitza:

Col·legi Oficial de Doctors
i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

Col·labora:

**CONSELL INSULAR
DE MENORCA**

**MUSEU DE
MENORCA**

**MENORCA
TALAIÒTICA**
Candidata Patrimoni Mundial
Única al món

COMITÈ ORGANITZADOR:

MONTSERRAT ANGLADA FONTESTAD, ANTONIA MARTÍNEZ ORTEGA, MATEU RIERA RULLAN

01

ARQUITECTURA I TERRITORI DE LES NAVETES FUNERÀRIES DE MENORCA

José Simón Gornés Hachero

Les navetes funeràries de Menorca són un dels monuments més coneguts de la prehistòria insular, esdevenint la seva imatge una icona no sols d'aquest període sinó també de la imatge de Menorca. Malgrat aquest ampla coneixement de la imatge de la naveta, és poc el que coneixem sobre el seu origen, cronologia, arquitectura i contextos arqueològics. Arran d'un ampla estudi que hem dut a terme sobre les navetes funeràries, hem aplicat anàlisis estadístics sobre la morfologia d'aquests edificis funerals, fet que ens ha permès plantejar un ordenament morfotipològic de les mateixes. Al mateix temps, d'aquesta proposta d'ordenació se'n deriven hipòtesis d'organització social i del territori que poden obrir línies d'investigació que aportin més informació sobre l'articulació del món funerari a Menorca.

02

RESULTATS PRELIMINARS DE L'EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA AL RECINTE DE TAULA DE SA CUDIA CREMADA

Anglada, M., Bravo, C., Riudavets, I.

L'any 2015, un equip d'arqueòlogues iniciaren un projecte d'investigació al poblat talaiòtic de Sa Cudia Cremada. Les feines es centraren en un edifici, situat entre els dos talaiots, que tenia les característiques arquitectòniques pròpies del recinte de taula, tot i que l'element principal es trobava totalment cobert. Les dades recollides en el transcurs de l'excavació arqueològica en van permetre confirmar la hipòtesi de partida plantejada al projecte d'investigació.

03

ELS MATERIALS TALAIÒTICS DE LA COL·LECCIÓ VIVES ESCUDERO

Octavio Pons Machado (Museu de Menorca)

El Museu de Menorca té oberta al públic fins a finals del mes de gener de l'any 2017 una exposició dedicada a la figura d'Antoni Vives Escudero, la família del qual, l'any 1946 va cedir en dipòsit a l'antic Museo Provincial de Bellas Artes part de la seva col·lecció.

El contingut d'aquesta col·lecció és molt ampla i abasta camps com la pintura, els manuscrits, els gravats, la numismàtica i l'arqueologia. En aquesta comunicació ens centrarem en revisar i presentar els conjunts de materials prehistòrics de procedència menorquina.

04

ELS ENTERRAMENTS EN CALÇ DE SA COVA DE NA PRIOR (BARRANC DE BINIGAUS, MENORCA)

Mark Van Strydonck, Guy De Mulder, Montserrat Anglada, Laurent Fontaine

L'any 2015, un equip d'investigadors va intervenir a Sa Cova de Na Prior per tal d'extreure una sèrie de mostres per a ser posteriorment analitzades als laboratoris de l'Institut Royal du Patrimoine Artistique (Brusel·les, Bèlgica). L'objectiu va ser poder realitzar una aproximació a l'origen dels enterraments en calç dipositats a la cova mitjançant l'estudi d'un nivell arqueològic anterior. Els resultats mostren que aquest nivell arqueològic es pot datar als inicis de l'edat del ferro. Es va poder extreure carboni negre dels ossos parcialment cremats, el qual va ser datat per C14.

L'anàlisi de la mostra extreta d'aquest nivell va demostrar que aquest estava format per un conjunt de petits ossos i petits carbons, cimentats conjuntament en un dipòsit de calcita secundària derivada de solucions riques en carbonats percolades a través de la part superior on es trobaven els enterraments en calç.

05

LES TASQUES ARQUEOLÒGIQUES D'AMICS DEL MUSEU DE MENORCA A L'ÀREA SUD-EST DE TORRE D'EN GALMÉS (ALAIOR-MENORCA)

Martí Carbonell, Borja Corral, Antoni Ferrer, Francesc Isbert, Carmen Lara, Cecilia Ligeró, Ester Marcos, Joaquin Pons, Carlos de Salort (Amics del Museu de Menorca)

Amics del Museu de Menorca ha estat excavant i realitzant diverses activitats arqueològiques al jaciment talaiòtic de Torre d'en Galmés des de l'any 2001. Els objectius d'aquestes tasques són investigar arran de l'expansió del poblat cap a la seva vessant sud-est així com difondre el patrimoni de la nostra illa i en concret de l'assentament de Torre d'en Galmés. Així, Amics del Museu ha estat excavant diverses estructures, entre elles l'Edifici 1 i el Cercle 7 i el seu pati davanter. En

l'actualitat s'està excavant el pati davanter del Cercle 6 i part de la murada sud-est del poblat. A més s'està realitzant la planimetria d'una gran part de la murada sud del poblat.

Per tant en aquestes jornades es pretén donar a conèixer els resultats de les recents excavacions i tasques de documentació a l'àrea sud-est del poblat, així com donar a conèixer les tasques divulgatives d'Amics del Museu de Menorca al jaciment de Torre d'en Galmés.

06

UN INTENTO DE ANALIZAR LA DISTRIBUCIÓN ESPACIAL DE LOS ARTEFACTOS EN LAS TAULAS DE MENORCA

Guy De Mulder, Ann-Sophie De Witte

Las taulas menorquinas muestran una arquitectura característica y una distribución estructural. Como parte de una tesis de master se intentó, basando de una revisión de la literatura, de determinar si es posible descubrir que los rituales realizados dentro de estos monumentos dejan patrones estructurados de deposición de artefactos y eco-factos. Nueve yacimientos fueron estudiados porque sólo estaba presente en estos monumentos información útil sobre la distribución espacial. Los primeros resultados muestran que los patrones de distribución espacial no eran de carácter general en los yacimientos, pero pueden discernir algunas tendencias, especialmente en la posición de los hogares/las 'capas de ceniza' y la deposición de objetos religiosos.

07

AVANÇOS METODOLÒGICS PER A L'ESTUDI DE LES UNITATS DOMÈSTIQUES POSTALAIÒTIQUES EN EL MARC DEL PROJECTE MODULAR

Octavio Torres Gomariz (Universitat d'Alacant)

L'estudi dels espais domèstics en Arqueologia ha experimentat notoris canvis en les últimes dècades, a nivell teòric i també metodològic. En aquest segon aspecte, més enllà de l'anàlisi descriptiva i tipològica, s'obri avui un ampli repertori de tècniques basades en l'ús de noves tecnologies que permeten una major precisió en la caracterització dels habitatges i permeten al seu torn la generació de noves dades per a la construcció del discurs històric.

08

AVANCE EN LA INVESTIGACIÓN DEL MUNDO FUNERARIO POSTALAYÓTICO MENORQUÍN EN EL MARCO DEL PROYECTO MODULAR: HIPOGEOS Y PROBLEMÁTICA DE ESTUDIO

Sonia Carbonell Pastor (Universidad de Alicante)

La ausencia de investigaciones que profundicen en el mundo funerario Postalayótico de Menorca ha motivado su tratamiento en la presente comunicación, pretendiendo constituirse como una línea de trabajo a largo plazo. Los condicionantes para abordar el estudio de una realidad arqueológica tan compleja como son los hipogeos postalayóticos nos lleva a escoger una metodología de análisis *ex professo* para obtener un conocimiento aproximativo del tema. Para ello examinaremos diferentes casos de estudio, muestras representativas y aplicaremos análisis estadísticos con objeto de establecer una tipología.

09

ENTERRAMENTS POSTALAIÒTICS EN UNA MENA DE "CISTES" VORA MAR DE S'EMBARCADOR DE SALAIRÓ (MERCADAL)

Joan C. De Nicolás Mascaró (IME), Miquel A. Pons Carreras (IME)

Es dona informació llargament ajornada sobre una mena de simples i petites "cistes" funeràries ubicades aprop de la mar i de la platja de s'Embarcador de s'Alairó (Mercadal), excavades ara fa molts anys, feines de les que s'informà en una reunió científica de l'Institut Menorquí d'Estudis, els resultats de la qual s'havien de publicar al número 4 de la revista, de curta i problemàtica vida promoguda per la Secció d'Història i Arqueologia, Meloussa, però que mai van arribar a sortir. Es tractava de tres unitats de deposicions secundàries d'escasses restes humanes després d'un procés d'incineració, amb ofrenes ceràmiques molt deteriorades de producció local i algunes restes d'ofrenes alimentàries. S'obtingueren en aquella ocasió tres datacions absolutes fetes al laboratori de la Universitat de Barcelona, una mostra per unitat, de les que una fou rebutjada per considerar-se poc fiable i les altres dues aportaren unes datacions dels segles III i II aC. No hi ha dubte que es tractava d'un nou model de ritual funerari postalaiòtic que no era del tot desconegut però sí escassament documentat i de forma molt deficient.

10

MENORCA ENTRE CARTAGO Y ROMA: AVANCE DE LA EXCAVACIÓN DEL PROYECTO MODULAR EN EL POBLADO TALAYÓTICO DE SON CATLAR (CIUTADELLA)

Fernando Prados (Universidad de Alicante), Helena Jiménez (Université de Toulouse), María José León (Museu de Ciutadella), Andrés M. Adroher (Universidad de Granada), Joan de Nicolás (IME-CEFYP), José J. Martínez (Universidad de Murcia)

La reciente intervención arqueológica desarrollada en el poblado de Son Catlar (Ciutadella) es el objeto de esta comunicación conjunta. La realización de varios sondeos en el ángulo NE de la espectacular muralla ha permitido documentar diversas fases constructivas, así como obtener un abundante registro material que será fundamental para establecer su adscripción cronológica.

11

LA PRIMERA METAL·LÚRGIA PITIÛSA. UNA APROXIMACIÓ ARQUEOMÈTRICA

Pau Sureda, Núria Rafel, Ignacio Montero

En aquesta comunicació s'exposen les dades relatives a l'estudi realitzat sobre la totalitat de restes associades al procés de producció metal·lúrgica i objectes pertanyents a la prehistòria de les illes d'Eivissa i Formentera. El conjunt es compon d'un total de 29 peces, sobre les quals s'hi realitzen diferents tipus d'aportacions (historiogràfiques, descriptives, arqueomètriques, contextuals,...) tot afrontant aspectes relatius a les seves característiques tipològiques, cronològiques o tecnològiques amb l'objectiu de caracteritzar-ne la seva importància social.

12

XARXES VISUALS I CONNECTIVITAT DURANT L'EDAT DEL FERRO A MALLORCA. EL CAS DE LA PENÍNSULA DE CALVIÀ

Alejandra Galmés Alba, Manuel Calvo Trias (Universitat de les Illes Balears)

La present comunicació pretén reflexionar sobre el paper que juga el control visual de l'espai dins l'articulació territorial i social de les comunitats prehistòriques de l'illa de Mallorca. A través d'un cas d'estudi, la península de Calvià, al sud-oest de l'illa, pretenem analitzar com els distints assentaments configuren una xarxa de referències visuals i socials dins el paisatge. A través de la comparació entre dues fases, el període Talaiòtic (850-550 AC) i el Postalaiòtic (550-123 AC), proposem analitzar els canvis i pervivències en l'articulació visual del paisatge, com una forma de resseguir alhora els canvis socials i polítics que configuren els dos moments. Així, a través de l'ús de metodologies derivades dels Sistemes d'Informació Geogràfica (SIG), proposem analitzar les tendències que, a llarg termini, configuren el paisatge social d'aquestes comunitats.

13

ESTRUCTURES INÈDITES AL SECTOR NORD DE LA NECRÒPOLIS DE SON REAL, SOLUCIONS DE PRESERVACIÓ DEL CONJUNT MONUMENTAL I AMENACES

Jordi Hernández-Gasch, Bernat Burgaya Martínez, Francisca Cardona Lopez, Margalida Munar Grimalt

Després de les 5 grans campanyes tarradellianes (1957-1969) i de les 14 intervencions que part dels membres de l'equip actual hi han desenvolupat des de l'any 1998 i en un moment en que s'està molt a prop d'exhaurir el jaciment arqueològic, la necròpolis de Son Real segueix proporcionant novetats i aclarint aspectes no prou documentats amb anterioritat.

Les darreres excavacions han permès caracteritzar un tipus d'estructura poc conegut fins ara: les tombes de planta circular/oval semisoterrades. Essent coetànies de les micronavetes (s. VI-V a.n.e.) ocuparen un ampli espai del sector nord del cementeri, on també s'hi ha descobert una construcció inèdita fins a la data: una ossera.

14

REIVINDICACIÓN DE LOS ANTIGUOS GRABADOS DE LOS HIPOGEOS PREHISTÓRICOS DE MENORCA (II): LOS GRABADOS NÁUTICOS

Joan C. De Nicolás Mascaró, Vicente Ibáñez Orts, Pere Arnau Fernández, Mónica Zubillaga

La serie de grabados náuticos localizados hasta la fecha en hipogeos menorquines de la Edad del Hierro se incluye en esta segunda entrega de los grabados hasta ahora detectados. La mayor parte de las figuraciones que pueden considerarse de

tipo náutico son de difícilísima filiación cronológica porque habitualmente se reducen a esquemas muy sencillos sin elementos precisos que permitan identificaciones claras. De todas formas, se dan varios casos de grabados de barcos, algunos de ellos en extrañas localizaciones, con elementos claramente arcaicos o arcaizantes que apuntan a la antigüedad premedieval lo que anima bastante el panorama de la información que pueden proporcionar, aunque sean excepciones de la tónica general, los esgrafiados en las cavidades, tanto las más sencillas y antiguas como, sobre todo, en las más recientes y complejas de la Edad del Hierro tardío.

15

EVIDÈNCIES DE CONTINUÏTAT I REUTILITZACIÓ DE LES COVES POSTTALAIÒTIQUES, EL CAS DE LES COVES DE S'ALBUFERA DES PORT (CIUTADELLA DE MENORCA)

Elena Sintès Olives

Unes obres de neteja d'un solar al vessant oest del port de Ciutadella van tenir com a resultat l'aparició de restes arqueològiques associades a dues coves funeràries del posttalaiòtic. El registre arqueològic destaca pel volum de material conservat en una zona periurbana que als darrers segles s'ha utilitzat com a zona de cultiu intensiu, pedrera i estabulació de bestiar.

La zona va ser utilitzada com espai funerari des del posttalaiòtic fins, com a mínim, l'inici de l'imperi romà. Una datació de C14 podria indicar la reutilització tardoantiga d'una de les coves.

En aquesta comunicació es presentarà el jaciment, la gran diversitat material i cronològica de les restes recuperades i la complexitat d'una seqüència estratigràfica producte de diverses alteracions postdipòsit.

16

ELS NESÒNIMS D'EIVISSA A L'ITINERARIUM MARITIMUM: INSULA DIANA LESBOS EBUSOS (WESS. 510, 4)

Bartomeu Obrador Cursach

Dins de l'*Itinerarium Maritimum* Eivissa destaca per tenir dos noms juxtaposats a la comuna denominació *Ebusos: Diana i Lesbos*. Llevat de Mallorca i Menorca (que en reben dos), cap altra illa de tot el recopilatori té més d'un nom. Per altra banda, no són atribuïts a la Pitiüsa Major per cap altra font. Davant d'aquests fets, la comunicació pretén aclarir quin és l'origen d'aitals designacions i albirar quines motivacions han pogut portar a afegir-les al nesònim més freqüent.

17

EL PROJECTE D'ACTUACIÓ ARQUEOLÒGICA DE LA COVA DEL MOLÍ D'EN GASPAR DE SES CASES NOVES DE SINEU (MALLORCA): LA CAMPANYA D'EXCAVACIÓ DE 2014

Antonia Martínez Ortega, Mateu Riera Rullan (Facultat Antoni Gaudí / ICAC),
Josep Maria Puche Fontanillas (Universitat Autònoma de Barcelona / ICAC)

La Cova del Molí d'en Gaspar es troba dins del nucli urbà de Sineu, municipi situat al centre de l'illa de Mallorca. Després d'unes primeres tasques de neteja superficial i d'anàlisi realitzades l'any 2013, l'any 2014 es va elaborar un projecte quinquennal d'actuació arqueològica amb el suport de l'Ajuntament de Sineu amb els objectius de determinar si aquesta cova fou un columbari d'època romana i si va formar part d'una necròpoli més gran. En el present treball s'exposaran les feines realitzades durant la campanya d'excavacions de l'any 2014.

18

L'HABITACIÓ ROMANA 5. HORIZONS CLASSICS AL JACIMENT DE SON FORNÉS

Museu Arqueològic de Son Fornés

Son Fornés tingué un poblament continuat durant més de 1500, anys des que s'inicià la seva trajectòria a l'època talaiòtica. Si bé comptem amb un gran volum de dades relatives als moments inicials de la vida del poblat, l'aproximació a la seva fase clàssica amaga encara interrogants que ens impedeixen conèixer de manera plena la realitat del jaciment en aquesta etapa. En aquest sentit, contextos com el de l'habitació romana 5, excavada entre dues campanyes (la primera el 1979 i la segona el 2011), ens proporcionen una informació cabdal de cara al coneixement d'aquest període clàssic a Son Formés, permetent dibuixar, no només la dinàmica de funcionament del mateix poblat, sinó també d'aproximar-nos a la realitat productiva, socio-econòmica i comercial de l'illa de Mallorca del moment.

19

ALGUNAS NOVEDADES DE EPIGRAFÍA ANFÓRICA MENORQUINA

Piero Berni Millet, Joan C. De Nicolás Mascaró, Élise Marliere, Josep Torres Costa

Continuando la labor iniciada en las últimas Jornadas, de Formentera, en 2014, dando a conocer las novedades de epigrafía anfórica de la isla de Menorca, en esta ocasión se complementan algunos datos de la comunicación anterior aportando algunos nuevos epígrafes relacionados con el comercio del vino tarraconense incluyéndose también una selección de las marcas de ánforas más interesantes procedentes de otras áreas geográficas contribuyendo al conocimiento de la distribución comercial de productos alimentarios en el ambiente cotidiano insular de la cultura postalaiótica de los momentos ligeramente anteriores o posteriores al cambio de era y durante los largos años de romanización.

20

ESTUDI DELS MATERIALS CERÀMICS D'ÈPOCA ANTIGA TROBATS A PORTOCRISTO (MANACOR – MALLORCA), DURANT LA CAMPANYA DE PROSPECCIONS I SONDEJOS SUBAQUÀTICS DE 2012

Mateu Riera Rullan, Sebastià Munar Llabrés, Albert Martín Menéndez

Durant la campanya arqueològica subaquàtica subsidiària del Projecte de Construcció de la Variant de Portocristo (Tram I entre Ctra. Ma-4020 i Ctra. Ma-4014), es va poder recuperar una col·lecció de materials ceràmics que abracen una forquilla cronològica que oscil·la entre el segle II aC fins el segle VII dC. Molts d'aquests aporten valuoses informacions referents a les connexions d'aquest port mallorquí amb l'exterior, i també donen nous detalls dels derelictes de la zona.

21

SES LLUMETES: EXCAVACIÓN ARQUEOLÓGICA SUBACUÁTICA DE UNA NAVE ROMANA DEL S. I D.C. EN LA PLAYA DE PORTO CRISTO

Sebastià Munar, Carlos de Juan, Albert Martín, Javier Rodríguez

Aunque el pecio de *Ses Llumetes* se conocía desde los años 50, no fue hasta las prospecciones del 2012 cuando se localizó su posición exacta. Los sondeos de valoración demostraron que el yacimiento aún conservaba un gran interés para la investigación científica.

En 2015 el *Institut Balear d'Estudis en Arqueologia Marítima* (IBEAM) puso en marcha un proyecto de excavación arqueológica subacuática, con la colaboración del Ayuntamiento de Manacor, *Ports de les Illes Balears* y la financiación obtenida con las subvenciones del *Consell de Mallorca*. En esta comunicación presentamos los resultados preliminares de las dos últimas campañas de excavación, que nos han permitido profundizar sobre el origen, el cargamento y la arquitectura naval de la embarcación.

22

DEPÓSITO DE MATERIALES ROMANOS EN LA ISLA DEL REY, MENORCA

Amalia Pérez-Juez¹, Octavio Pons², Ricardo Elia¹ y Alexander Smith³
(1. Boston University, 2. Museo de Menorca, 3. The College at Brockport, SUNY)

En el año 2013 se realizó en la isla del rey, Mahón, Menorca, una prospección arqueológica de la parte norte del islote. La prospección cubrió un total de 36.000 metros cuadrados y se recogieron un total de 5.000 piezas en superficie. Los resultados de esta campaña se presentaron en las Jornadas de Arqueología Balear de 2014 en Formentera. La prospección permitió también identificar una concentración de material romano en superficie, que fue excavada en las campañas de 2013 y 2014. Se abrieron una serie de catas donde se localizaron restos de material constructivo junto con un depósito homogéneo de cerámica correspondiente a la época romana tardo-republicana y alto-imperial. La cerámica proviene de diferentes puntos del Mediterráneo Occidental y se encuentra depositada de forma conjunta. Se presentan aquí los resultados de estas catas y las consecuencias científicas en la interpretación de la historia arqueológica de la Isla del Rey.

23

MARQUES POSTCUITA EN CERAMIQUES DE MALLORCA

M. Magdalena Riera Frau

Es tracta d'un intent de sistematització dels diferents tipus de marques postcuita realitzades sobre ceràmica. Entre d'elles destaquen les de comunitats humanes tancades (tripulacions de vaixells i monestirs cristians), les dedicades a funcions específiques i les de propietat.

Encara que el ventall cronològic abastat és força ample es poden extreure certs trets comuns que es mantenen al llarg del temps i que poden ajudar a contextualitzar el tipus d'entorn d'on procedeix l'objecte.

24

REINTERPRETACIÓN DEL EDIFICIO 11 DE SANISERA (SANITJA, MENORCA). ¿ES UNA BASÍLICA?

José Miguel Rosselló Esteve

En las V Jornadas de arqueología de las Baleares se presentó “Aproximación al estudio de la ciudad romana de Sanisera (Sanitja-Menorca)”. En ella sus autores, Cristina Bravo y Fernando Contreras, defendieron la hipótesis de la utilización del edificio 11 como una basílica durante los siglos V y VI.

En el presente trabajo se refutará dicha hipótesis y se propondrá otra hipótesis sobre su uso durante dicho periodo mediante un análisis comparativo con otros yacimientos.

25

ENTERRAMENTS AL VOLTANT DE LA BASÍLICA DE SANISERA (MENORCA). ESTUDI ANTROPOLÒGIC I DELS RITUALS FUNERARIS

Llorenç Alapont i Lisa Monetti

Presentem l'estudi antropològic i dels rituals funeraris dels enterraments procedents de del jaciment arqueològic de l'antiguitat tardana de Sanisera, excavats durant la campanya de 2015. Durant aquesta campanya es varen estudiar varies tombes d'una necròpolis localitzada al voltant d'un gran edifici, que interpretem de manera preliminar, com de funció religiosa i que per la seua planta correspon a una basílica, en la que al seu interior s'observa possibles tombes amb coberta d'*opus signinum* i que sembla el motiu de l'orientació, arquitectura i topografia de les tombes al seu voltant.

26

ANOTACIONES CRONOLÓGICAS DE LA POSSIBLE ESGLÉSIA O MONESTIR CRISTIÀ DE S'ILLA D'EN COLOM (MAÓ)

Joan C. De Nicolás Mascaró (IME)

Maria Lluïsa Serra i també Pere de Palol van sospitar anys enrera l'existència d'un possible temple cristià a s'Illa d'en Colom, degut a algunes troballes concretes i unes impressions que dugueren a la primera a fer una cala pocs anys abans de la seva mort, que permetia sospitar dades de molt interès, segons alguna fotografia que s'ha conservat i un article que Serra Belabre publicà al diari “Menorca” que vam veure i guardar, encara que ara hem estat incapaços de retrobar. Anys després, el 1973, 1983 i 1985 visitarem el lloc i al seu entorn es recolliren alguns fragments de ceràmica superficial que ara, finalment, donam a conèixer i que permeten aportar dades segures d'una cronologia entorn als segles VI i VII, vàndales i bizantines, tot i que no resolen una qüestió pendent, reconèixer si allà hi hagué una basílica cristiana o una instal·lació monacal, probablement aïllada, prop de la mar, semblant a altres casos ben coneguts tant de Menorca, com de Mallorca i, especialment, de Cabrera.

27

PROYECTO D'ACTUACIÓ ARQUEOLÓGICA DE LA COVA DEL MOLÍ D'EN GASPAR DE SES CASES NOVES DE SINEU: CAMPANYA DE 2015. APROXIMACIÓN A LA ESTRUCTURA DEL POBLAMIENTO DE ÉPOCA ROMANA, TARDOANTIGUA Y MEDIEVAL ISLÁMICA DEL TÉRMINO MUNICIPAL DE SINEU (MALLORCA)

Julio M. Román Punzón, María José Rivas Antequera, Bartomeu Vallori Márquez, Mateu Riera Rullan (Facultat Antoni Gaudí / ICAC)

El presente trabajo constituye un breve acercamiento al poblamiento de época romana, tardoantigua y medieval islámica de Sineu, elaborado a partir de los resultados obtenidos en el Estudio de los materiales cerámicos de época romana, de la antigüedad tardía y de época medieval islámica, del término municipal de Sineu, el cual forma parte de las actuaciones

programadas para la campaña de 2015 dentro del Projecte d'investigació arqueològica de la Cova del Molí d'en Gaspar de Ses Cases Noves de Sineu (2014-2018). También se presenta una aproximación topográfica al término municipal de Sineu en las épocas antes mencionadas.

28

SOBRE UN ABOCADOR ROMÀ, VÀNDAL, BIZANTÍ I MEDIEVAL DE SA MURADETA-ES PLA DE SANT JOAN FORA DE L'ANTIGA MURADA DE CIUTADELLA

Joan C. De Nicolás Mascaró (IME)

El 1974 i mentre es buidava de terra, sense cap mena de control, un hort d'es Pla de Sant Joan, entre aquest i sa Muradeta, per a fer-hi un bar vora el port de Ciutadella, alguns amics recollirem diverses ceràmiques al lloc on els camions buidaven la seva càrrega de terra procedent de l'hort. Algunes d'aquestes ceràmiques es dipositaren a un magatzem municipal, ja que el petit museu que s'allotjava a la planta baixa de l'ajuntament de Ciutadella estava tancat i pendent d'obres. No sé que s'ha fet d'aquestes ceràmiques, excepte les que jo mateix vaig recollir, i que ara, documentades de la millor manera que he pogut, es presenten aquí i es dipositen al Museu del Bastió de sa Font. Aquests objectes fan palès, com calia esperar, que a la part exterior de l'antiga murada de Ciutadella de la que gairebé només s'ha conservat el nom de sa Muradeta, hi havia un abocador de deixalles de tota època, com a mínim des de l'inici de la romanització fins a l'època medieval. La cronologia més be documentada d'aquest recull és, clarament, dels moments tardorromans, vàndals i bizantins, moments que considerem prou desconeguts de l'antiga *Iamo* i a la que aquestes dades creiem que són una aportació.

29

RESULTADOS PRELIMINARES DE LA INTERVENCIÓN ARQUEOLÓGICA PARA LA AMPLIACIÓN DE LA CARRETERA C733 EIVISSA-SANT JOAN

Jesús Martín Alonso, María Lourdes López Martínez
(Lure arqueología)

Resultados preliminares de la intervención arqueológica para la ampliación de dicha carretera en la que se han podido excavar un total de 5 yacimientos de diferentes tipologías (zanjas de cultivo, necrópolis, basureros, zona producción alfarera) y variadas cronologías, desde el siglo IV a.C. hasta el siglo XII d.C.

DISSABTE

30

LA NAVETA DES CALÓ DE BETLEM (ARTÀ): UNA NOVA ESTRUCTURA D'HABITACIÓ DE L'EDAT DEL BRONZE DE MALLORCA

Alejandro Valenzuela^a i Josep Antoni Alcover^a

^a Departament de Biodiversitat i Conservació, Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA, CSIC-UIB)

Es donen a conèixer els resultats dels treballs portats a terme durant l'estiu de 2015 en la naveta d'habitació des Caló de Betlem (Artà). Es tracta d'un jaciment que fins ara era inèdit i del que no es tenien dades ni de l'entramat estructural ni de l'enquadrament cronològic. La neteja de l'àrea i l'estudi del material arqueològic recuperat han permès establir que es tracta d'una naveta d'habitació amb un darrer ús entre el 1400-1200 cal BC.

31

CRONOLOGIA I CARACTERITZACIÓ DELS NAVIFORMES DE FORMENTERA

Pau Sureda

La següent comunicació afronta l'estudi de les construccions de planta naviforme a l'illa Formentera. Se'n descriuen les seves principals característiques arquitectòniques i diversos aspectes de la seva cronologia mitjançant dades radiocarbòniques i estratigràfiques. En aquest sentit es presenten els casos procedents del jaciment de Cap de Barbaria II, on localitzem les tres úniques estructures d'aquest tipus excavades fins al moment a les Pitiüses. Aquestes es compararan amb informacions procedents de la resta de contextos naviformes de les Balears, tot reflexionant sobre aspectes relatius a la irrupció de l'arquitectura ciclòpia, les seves reestructuracions i una possible materialitat compartida entre les diverses illes de l'arxipèlag.

32

LA COVA DEL CAMP DEL BISBE (SENCELLES). DADES PRELIMINARS DE LES INTERVENCIONS 2013-2015

Lua Valenzuela, Beatriu Palomar, Nicolau Escanilla, Francisca Cardona i Llorenç Oliver

L'any 2013 s'inicià el projecte d'excavació, investigació i posada en valor de la Cova del Camp del Bisbe (Sencelles). Es tracta d'una cavitat natural retocada amb tres sales, una de les quals ha estat excavada en quasi la seva totalitat al llarg de quatre campanyes. Aquesta fou emprada com a recinte funerari durant el naviforme mig (ca. 1400-1200 cal ANE). Alguns recipients de cronologies posteriors (prototalaiòtic, posttalaiòtic i medieval islàmic) indiquen reocupacions posteriors, tot i que, desafortunadament, l'alteració del registre no permet majors inferències. Part de l'aixovar trobat a la sala excavada que acompanyava els difunts el conformen recipients ceràmics característics de l'època juntament amb restes faunístiques i, el més destacable, abundants quantitats de cereal. Un altre dels elements a destacar és la nombrosa col·lecció de botons de perforació en V, bona part dels quals varen ser manufacturats amb ivori. Aquí presentem un resum dels resultats dels treballs realitzats i de les implicacions socioeconòmiques que se'n deriven.

33

BOTONS DE PERFORACIÓ EN V I PLAQUETES AMB DOBLE PERFORACIÓ A LA COVA DEL CAMP DEL BISBE (SENCELLES): TECNOMORFOLOGIES I MATÈRIA PRIMERA

Nicolau Escanilla, Beatriu Palomar, Lua Valenzuela

La campanya de excavacions a la Cova del Camp del Bisbe (Sencelles) de l'any 2014 va permetre recuperar un nombrós conjunt de botons de perforació en V, i varies plaquetes amb doble perforació, que formaven part de l'aixovar funerari d'època Naviforme (ca. 1305 cal ANE). Juntament amb botons d'os i d'ullal de porc, una part important dels botons de perforació en V va ser manufacturada a partir d'ivori d'elefant, una matèria primera molt poc freqüent durant el naviforme. En aquesta comunicació presentem els primers avenços en el seu estudi des d'una vessant tecnomorfològica. Així mateix es plantegen hipòtesis referents al seu possible punt d'origen i a les implicacions socials de l'abast de les xarxes d'intercanvi i distribució de béns al·lòctons a l'interior de Mallorca, un espai geogràfic poc conegut en aquesta època.

34

COVES FORN? NOVES REFLEXIONS ENTORN AL RITU DE LA CALÇ A MALLORCA

Jaume Deyà Miró (Director del Museu de Sóller)

Aquest article té el seu prematur origen en l'any 2003. La participació en l'excavació de Son Gallard (Valldemossa), dirigida pel Dr. W. Waldren, inicià un llarg treball de recopilació de dades entorn del ritu dels enterraments en calç a Mallorca. L'anàlisi d'aquestes i la recent publicació de noves propostes interpretatives en quant aquest fenomen, han promogut la redacció d'aquest article per oferir algunes reflexions i hipòtesis.

35

TAUOMORFS I TAUROLATRIA: EL CULTE AL BOU A LA PREHISTORIA DE MENORCA

José Simón Gornés Hachero

Mitjançant aquesta comunicació pretenem ordenar i posar al dia les evidències i hipòtesis sobre la presència d'elements tauomorfs a la prehistòria de Menorca, i les seves lectures socials i religioses. A Menorca comptem amb evidències de representacions tauomorfs des del Bronze Final, on en alguns hipogeu de Tipus I de Calascoves i en algunes balmes (Binigurdó) documentem les primeres representacions figurades. Però altres evidències (banyes-contenidors de cabells, les pells de bòvid de la Cova des Pas, la banya de terra-cuita de Curmia,, etc) situables al Bronze Final, tindran la seva continuïtat al llarg de l'Edat del Ferro, amb altres evidències com els anomenats "taps", les vèrtebres caudals trobades als hipogeu, i finalment, les representacions de bous a diferents santuaris y tombes, quan no la mateixa morfologia de les taules que, arran de la descoberta de la cova dels caps de bou a Sant Agustí, obre interessants línies de treball. El nostre plantejament és dibuixar una hipòtesi de treball en la que el bou representaria un element de gran importància econòmica i social dins les societats prehistòriques des de, al manco, el Bronze Final (1200 cal a.C.) que eclosionaria amb els grans santuaris de taula i la seva representació icònica en santuaris de taula, hipogeu i cases de planta circular.

36

RESULTATS PRELIMINARS DEL PROJECTE D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL JACIMENT DE SES TALAIES DE CAN JORDI (SANTANYÍ)

Anglada, M.; Escanilla, N.; Palomar, B.; Ramis, D.

El 2015 es va iniciar un projecte d'investigació quinquennal al jaciment arqueològic de Ses Talaies de Can Jordi impulsat per l'Associació Cultural Lausa i l'Ajuntament de Santanyí. Es tracta d'un poblat talaiòtic amurdat que presenta encara algunes estructures visibles com les restes d'un talaiot amb habitacions radials adossades, així com alguns trams de la pròpia murada, alguns d'ells força ben conservats. La intervenció arqueològica es va centrar en el sector C, situat al sud del jaciment, on es conserva un llarg tram de murada. L'excavació dels exteriors d'aquesta estructura van permetre documentar, un cop trets els nivells d'enderroc, una àrea d'activitat metal·lúrgica i una inhumació aïllada en una esqueletxa de la roca mare. A l'interior del sector, s'han començat a visualitzar alguns murs encara de difícil interpretació. D'altra banda, s'han iniciat les tasques de recuperació i consolidació de la murada.

37

MONUMENTALITAT I ESPAI SOCIAL DURANT EL PERÍODE TALAIÒTIC A MALLORCA

Maria Gelabert Oliver

Entre els segles IX i VI cal ANE, els monuments talaiòtics són l'eix estructurador dels assentaments i evidències arqueològiques apunten que vertebraven la vida social de la comunitat tant en l'esfera socio-econòmica com en l'esfera socio-política. A més, són les estructures més ben preservades dels assentaments, essent la principal font d'informació per a estudis territorials durant el període Talaiòtic.

L'arquitectura dels talaiots suggereix que es requeri d'un treball planificat i d'un esforç significatiu per a la seva construcció. Tenint en compte el paper central dels talaiots en la vida social de les comunitats, l'estimació del treball invertit en la seva construcció ofereix un valor d'activitat social lligat a la comunitat. La distribució geogràfica dels talaiots considerant aquest valor d'intensitat social és la base per a l'estudi de l'organització de l'espai social durant el període Talaiòtic.

38

ES ROSSELLS: RESULTATS PRELIMINARS DE LA PRIMERA CAMPANYA TRIANUAL

Francisco Bergues, Rafel Font, Alejandra Galmés, Celia González, Cristoph Rinne, Javier Rivas, Bartomeu Salvà, Paloma Salvador

La present comunicació té com a objectiu mostrar els resultats preliminars de la primera campanya d'excavació al jaciment de Es Rossells (Felanitx, Mallorca). Després de dues campanyes de condicionament i neteja de la murada del poblat. Els resultats del projecte després de tres anys són una planimetria actualitzada de la murada, així com la realització de tres sondeigs que ens han servit per a poder aprofundir en l'estudi d'aquest element arquitectònic, així com aproximar-nos a la cronologia d'aquest jaciment. En aquesta comunicació pretenem presentar els resultats preliminars dels estudis realitzats, tant en quant als materials documentats com a la interpretació que d'aquests plantejem.

39

INDUSTRIA ÓSEA DE LA NECRÓPOLIS DE SON PELLISSER; EL "TAP" EN LA ARQUEOLOGÍA MALLORQUINA

Mercedes Alvarez Jurado-Figueroa, Agustín Fernández Martínez

En los niveles de enterramientos en cal de esta necrópolis de Mallorca, correspondientes al inicio de época postalayótica, aparecen una serie de elementos tallados sobre huesos de bóvidos que denominamos "taps". De estos artefactos, aunque conocidos y estudiados desde principios del siglo pasado, aún no podíamos asegurar su cronología y posible uso. La clasificación tipológica del conjunto de Son Pellisser, su análisis tecnológico y funcional así como su relación microespacial (con respecto al resto de objetos de los ajuares funerarios) han posibilitado contextualizarlos temporalmente y conocer aspectos sobre su función en las necrópolis baleáricas.

40

RESULTATS DE LES INTERVENCIIONS REALITZADES A LES HABITACIONS ADOSSADES AL TALAIOT QUADRAT DE S'HOSPITALET VELL, MANACOR

Magdalena Salas Burguera, Damià Ramis Berard

L'any 2011 es va iniciar el projecte quinquennal que tenia com a objectius l'excavació, restauració i posada en valor d'una part de les habitacions adossades al talaiot ja que la resta havien estat excavades per l'equip del Museu de Mallorca en els anys 80 del segle passat i restaurades i musealitzades pel Museu d'Història de Manacor l'any 2004. Una vegada finalitzat aquest projecte l'any 2015 presentam els primers resultats obtinguts amb el creuament de les variables dels diferents especialistes.

41

PROSPECCIÓN DEL PROYECTO MODULAR EN TORRELLAFUDA (CIUTADELLA). UNA PROPUESTA METODOLÓGICA PARA EL ESTUDIO DE ESPACIOS PERIURBANOS

Helena Jiménez (Université de Toulouse), Andrés M. Adroher (Universidad de Granada), Joan de Nicolás (IME-CEFYP), Fernando Prados (Universidad de Alicante), José J. Martínez (Universidad de Murcia)

En este trabajo presentamos la prospección efectuada por el Proyecto Modular en el poblado de Torrellafuda (Ciudadella) en 2015, exponiendo las razones de nuestro particular planteamiento metodológico, centrado en dos espacios extramuros al S y NO del poblado, así como los resultados del estudio de materiales.

42

LA COL·LECCIÓ ULLDEMOLINS D'OBJECTES ARQUEOLÒGICS PROCEDENTS EN PART DE POSSIBLES NECRÒPOLIS PRERROMANES I ROMANES O D'UN SANTUARI POSTALAIÒTIC DE LLARGA DURADA EN TERRES DE SA CUDIA CREMADA (MAÓ)

Joan C. De Nicolás Mascaró (IME)

Aquesta comunicació vol ser un homenatge a dues persones que ja no hi són i amb les que una tarda varem fer una feina de documentació d'una petita i interessant col·lecció arqueològica d'objectes presumiblement trobats a sa Cudia Cremada, de Maó. Miquel Llambies Carreres i Carlos Coll Pons eren amic tocats per l'arqueologia menorquina, cada un a la seva manera, que van descobrir diversos jaciments, col·laborant primer amb Josep Mascaró Pasarius i, posteriorment, amb mi mateix. Ara, després de molts anys, vull aprofitar aquest recordatori per presentar els objectes arqueològics documentats a sa Cudia, objectes romans i prerromans que ens parlen de possibles necròpolis al lloc esmentat: llànties republicanes, una llàntia africana del Baix Imperi, vasos de parets fines, algunes monedes i, entre altres coses, la gerreta gris, de les anomenades ibèriques emporitanes, amb un esgrafiament força enigmàtic que va atreure l'atenció de un altre personatge curiós, l'alemany Waldemar Fenn a la seva publicació de 1950, i que encara és un repte per a arqueòlegs i filòlegs.

43

LA IMPORTACIÓN DE ÁNFORAS EN EL YACIMIENTO DE SON FERRANDELL OLEZA

Guy De Mulder

El yacimiento de Son Ferrandell Oleza tiene una larga historia de ocupación desde el período campaniforme hasta que la transición a la época imperial romana. Durante los últimos años del proyecto de excavación se intervino en un sector del asentamiento cerca de Talayot I. En esta zona se desenterró un número interesante de ánforas importadas. El espectro de hallazgos se parece al patrón de otros yacimientos mallorquines con algunas importaciones específicas. Las ánforas púnico-ebusitanas eran dominantes. Más excepcional era la presencia de dos ánforas de tipo T-1.3.2.3 / PE 13. Las ánforas de Massalia no son tampoco tan frecuentes en la isla. Las importaciones púnicas seguían siendo dominantes en el siglo II a. C, teniendo en cuenta la ausencia de ánforas greco-italicas. La vajilla importada también es rara en el poblado.

Amalia Pérez-Juez¹ y Helena Kirchner²
(1 Boston University, 2 Universitat Autònoma de Barcelona)

Entre los años 2008 y 2010, la Universidad de Boston excavó una estructura andalusí levantada sobre el derrumbe de un antiguo complejo doméstico talayótico en Torre d'en Galmés, Alaior, Menorca. La estructura resultó ser una cocina con exterior aterrazado, sellada por la caída de la cubierta en época todavía medieval. La excavación arrojó nuevos datos sobre la ocupación islámica de los yacimientos talayóticos, gracias a la conservación casi intacta de su trazado arquitectónico interior y exterior, disposición de elementos internos y material cerámico. Los materiales encontrados pertenecen todos a la misma época, finales del siglo XIII y están relacionados con el momento de conquista cristiana. En la siguiente comunicación se presentan los datos más relevantes de la construcción andalusí y el análisis del ajuar cerámico.

45

EVIDÈNCIES DE CONTINUÏTAT I REUTILITZACIÓ DELS POBLATS TALAIÒTICS, EL CAS DE LA MAQBARA DE SO NA CAÇANA (ALAIOR, MENORCA)

Elena Sintès Olives

La presència de ceràmica romana i islàmica en superfície a la majoria de poblats talaiòtics de Menorca evidencia l'ocupació d'aquests llocs fins al 1287. D'altra banda, els treballs a Binigemor, Torre d'en Galmés i Trepucó han posat al descobert diversos espais d'ús d'època islàmica.

Aquesta comunicació pretén donar a conèixer una nova evidència del poblament en època islàmica d'un antic poblament talaiòtic: So na Caçana. Al 2014, s'hi van localitzar 6 tombes islàmiques i possiblement n'hi ha algunes més.

Es presentaran les circumstàncies de la troballa i els resultats de l'estudi antropològic.

46

APROXIMACIONES A LA TIPOLOGIA DE LA CERÀMICA ANDALUSÍ DEL PUIG DE SA MORISCA (SANTA PONÇA, MALLORCA)

Alejandro Ramos Benito (Laboratori de Prehistòria, Universitat de les Illes Balears)

Es pretén amb aquesta comunicació fer conèixer els primers resultats del estudi en curs dels materials ceràmics d'època musulmana del jaciment del Puig de Sa Morisca (Santa Ponça, Mallorca). L'estudi dels materials ceràmics ha permès, fins ara, determinar un nodrit grup de formes emprades a les Illes Balears entre els segles XI i XIII. Si bé la majoria de les produccions poden associar-se a la darrera fase andalusina (1180-1229), se han pogut identificar tipus més antics de probable cronologia taifa. Pel que fa a la tipologia de les series ceràmiques, s'han determinat una llarga varietat de formes, compreses entre la ceràmica de cuina, servei de taula, emmagatzematge i transport, formes de foc i d'altres. Encara que en una fase inconclusa, l'estudi tipològic revela una varietat de tipus sorprenent, el que fa que es degui reconsiderar el rol de aquest tipus d'establiments en relació amb les dinàmiques socioeconòmiques de al-Àndalus en els seus espais insulars.

47

ESTUDI TIPOLÒGIC I ARQUEOMÈTRIC D'UN ATAIFOR SINGULAR RECUPERAT A LA TORRE III DEL PUIG DE SA MORISCA (SANTA PONÇA, MALLORCA)

Alejandro Ramos Benito¹, Daniel Albero Santacreu², José C. Carvajal López³

¹ Laboratori de Prehistòria, Universitat de les Illes Balears

² Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts, Universitat de les Illes Balears

³ University College London, Qatar

En aquesta comunicació es volen presentar els resultats de l'estudi d'un atafior recuperat a les excavacions de les habitacions almohades de la Torre III del jaciment de Puig de Sa Morisca (Santa Ponça, Mallorca). Per una banda, es fa l'estudi tipològic i de la decoració de la peça. D'altra banda, es realitza l'anàlisi òptic de la pasta ceràmica amb làmina prima i microscopi petrogràfic i es fa la caracterització del vidriat amb microscopi electrònic de rastreig amb energia dispersiva de raigs X (SEM-EDS). Els resultats de tots aquests estudis són consistents i evidencien la presència d'una ceràmica singular al Puig de Sa Morisca que va ser importada de fora de l'illa. Considerant aquests resultats es farà una aproximació al seu possible origen i la seva cronologia, així como les implicacions que té la presència d'aquesta ceràmica al jaciment.

48

ANÀLISI PETROLOGIC PRELIMINAR DE LES CERAMIQUES ISLAMIQUES DE LA TORRE III DEL PUIG DE SA MORISCA (SANTA PONÇA, MALLORCA)

Daniel Albero Santacreu¹, Guillem Mateu Vicens², José Cristóbal Carvajal López³
1 Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts, Universitat de les Illes Balears
2 Departament de Biologia, Universitat de les Illes Balears
3 University College London Qatar

En aquesta comunicació es presenten els resultats preliminars de l'estudi òptic amb microscopi petrogràfic de les ceràmiques islàmiques recuperades a les excavacions de les habitacions almohades de la Torre III del jaciment de Puig de Sa Morisca (Santa Ponça, Mallorca). S'exposaran les diferents fàbriques constatades al jaciment i la seva relació amb la procedència dels materials i les xarxes de distribució de ceràmica a finals del segle XII i principis del segle XIII. Finalment, també es realitzarà una comparativa entre els trets de les pastes a nivell macroscòpic i microscòpic, l'objectiu es realitzar una aproximació a les possibilitats i problemàtiques de la classificació d'aquestes ceràmiques mitjançant metodologies tradicionals i sense utilitzar estudis petrogràfics.

49

LA MAQBARA DE YABISA A TRAVÉS DE LA EXCAVACIÓN ARQUEOLÓGICA EN EL SOLAR DEL ANTIGUO EDIFICIO DE LOS SINDICATOS CALLE BARTOMEU VICENTE RAMON, 33

Glenda Graziani, Juan José Marí Casanova, Almudena García-Rubio

La excavación del solar donde se ubicaba el antiguo edificio de los sindicatos, en el corazón de la ciudad de Ibiza, sacó a la luz parte de una necrópolis urbana de época andalusí. Tomando este hallazgo como punto de partida se realiza un estado de la cuestión sobre los espacios funerarios conocidos en el ámbito urbano entre el 902 y el 1235 d.C.

50

ANTROPOLOGÍA DE CAMPO DE LA MAQBARA DE YABISA

Almudena García-Rubio, Juan José Marí Casanova, Glenda Graziani

La llamada "l'Anthropologie de Terrain" en la escuela francesa, promueve que el estudio de los restos óseos no se limite al laboratorio, sino que comience con la observación en campo, ya que ciertas prácticas funerarias pueden verse reflejadas en la disposición de los esqueletos.

La excavación de cerca de 120 sepulturas de época andalusí en la ciudad de Ibiza, servirá para la aplicación de los métodos de la tafonomía funeraria en el análisis del ritual islámico de enterramiento.

51

L'ALQUERIA ISLÀMICA D'ES MONESTIR (LA MOLA, FORMENTERA). LES DADES D'UNA ACTUACIÓ PREVENTIVA

Ricard Marlasca Martín, M^a. J. Escandell Torres i Josep. Mª López Garí

Al mes de maig de 2016, es va dur a terme un seguiment arqueològic de caràcter preventiu a una parcel·la on es preveu la construcció d'una vivenda, a la zona de es Monestir de La Mola de Formentera. La proximitat d'unes sitges d'època islàmica i la gran quantitat de restes ceràmiques en superfície, feien preveure la existència d'un jaciment en aquest indret. Com a resultat de les tasques realitzades, s'ha pogut identificar i excavar la cantonada d'un edifici, així com diverses unitats estratigràfiques a la seva part exterior, relacionades amb la destrucció i abandó del mateix. Les restes ceràmiques situen clarament aquests esdeveniments al període almohade, pel que possiblement es pot relacionar amb la conquesta catalana.

52

LAS MARCAS DE CANTERO MEDIEVALES LOCALIZADAS EN EL ÁREA DEL BASTIÓN DE LOS CLÉRIGOS DE LAS MURALLAS DE PALMA (BALEARES, ESPAÑA)

Antonia Martínez Ortega

En el año 2011 se localizó, durante el transcurso de una intervención arqueológica en la zona del bastión de los clérigos, una estructura amortizando parte de los restos conservados de la muralla medieval de la ciudad de Palma. En estas jornadas presentaremos el conjunto de marcas de cantero que allí se pudieron documentar a pesar de ser una zona sujeta a continuas reconstrucciones y reformas que se han ido sucediendo hasta día de hoy.

53

DE LA PREHISTÒRIA A LA HISTÒRIA: CANVI I CONTINUÏTAT ALS HÀBITS ALIMENTARIS DELS HABITANTS DE LES ILLES BALEARS A PARTIR DELS ESTUDIS DE C14 I ISÒTOPS ESTABLES (Δ C13 AND Δ N15)

Mark Van Strydonck, Mathieu Boudin, Damià Ramis
Royal Institute for Cultural Heritage, Jubelpark 1, 1000 Brussel•les, Bèlgica, mark.vanstrydonck@kikirpa.be
Royal Institute for Cultural Heritage, Jubelpark 1, 1000 Brussel•les, Bèlgica, mathieu.boudin@kikirpa.be
Societat d'Història Natural de les Balears. C/Margarida Xirgú 16, 07011 Palma, damiaramis@gmail.com

Es presenta una aproximació als hàbits alimentaris dels habitants de les Illes Balears (Mallorca i Menorca) en època històrica, a partir de l'estudi isotòpic de diversos jaciments romans i medievals (musulmans i cristians) i d'un cementeri subrecent. Hi ha grans diferències entre els jaciments examinats. Les dades d'alguns petits jaciments islàmics no se solapen. Aquest és un important indicatiu de la inexistència d'intercanvis d'aliments entre els assentaments. Els jaciments cristians presenten, de promig, uns valors superiors de δ 13C i δ 15N. Les dades dels jaciments cristians se solapen, cosa que indica una major distribució del menjar que en èpoques anteriors. A més, la dispersió de les dades és molt més marcada, probablement a causa d'immigrants d'altres parts de les illes o de l'exterior de l'arxipèlag.

54

ESTAT ACTUAL DE LES INVESTIGACIONS SOBRE MOLES I MOLERES DE L'ILLA DE MALLORCA

Joaquim Sánchez Navarro – Geòleg

Aquesta comunicació pretén donar a conèixer la investigació sobre moles i moleres de l'illa de Mallorca duta a terme els darrers anys.

S'han localitzat 18 llocs d'extracció. D'aquests, alguns han produït milers de moles, i altres, molt modestos, s'interpreten com proves d'idoneïtat dels materials.

Els materials explotats són calcàries, dolomies i conglomerats del Juràsic, eolianites quaternàries i silicites del Miocè superior i Pliocè.

Les moleres es descriuen agrupades per litologia i model sedimentari.

La datació està basada amb comparatives amb les moles aparegudes en excavacions arqueològiques, així com amb els molins de l'illa.

55

INTERVENCIONES ARQUEOLÓGICAS EN LA FORTIFICACIÓN RENACENTISTA DE EIVISSA (DALT VILA)

Anna Artina

En el transcurso del 2015-16 se han realizado tres intervenciones la muralla renacentista de Dalt Vila (Eivissa) promovidos por el Ayuntamiento de Eivissa con el objetivo de restaurar y recuperar espacios públicos de la fortificación. En el **Baluarto de Sta. Lucía** se ha documentado la traza de la casamata proyectada, pero inconclusa, del ingeniero Fratin. En los **Jardines de la Curia** se han registrado niveles de vertidos realizados en los S. XVII- XVIII. Además, en la roca que se asienta la muralla medieval se localizó una cavidad colmatada en el siglo I dC. Por último, en el **Baluarto San Jordi**, aún en curso, se está registrando las diferentes transformaciones sufridas en las estructuras y rasantes originales.

Estos trabajos arqueológicos se van a complementar con el análisis petrológico a fin de poder estudiar los lugares de extracción. Estudio vinculado a la tesis doctoral en la que estoy trabajando, y que tiene como objetivo investigar las áreas de explotación pétreo y el uso de la piedra en las Pitiusas.

56

LA REHABILITACIÓ DEL PATI DE SA LLUNA: UN LLARG PROCÉS DE RECUPERACIÓ DE PATRIMONI HISTÒRIC

Martí Carbonell, Antoni Ferrer, Joana M. Gual, Rafel Mus, Bernardí Seguí

El claustre del convent franciscà de Sant Diego (Alaior), conegut popularment amb el nom de "Pati de sa Lluna", és en aquests moments a la darrera fase de les obres per a la seva rehabilitació. Aquestes obres que s'iniciaren el febrer de 2011 i se paralitzaren per raons de finançament econòmic l'octubre del mateix any fins el desembre de 2012, han permès documentar les diferents fases constructives de l'edifici, les més antigues de les quals es remunten a principis del segle XVII, que estan molt amagades per les transformacions patides a partir de la desamortització de 1835. A la comunicació

s'explicaran els criteris aplicats en la recuperació de l'edifici tot tenint en compte la seva categoria de Bé d'interès cultural i els resultats del seguiment arqueològic.

57

DESENVOLUPAMENTS DEL LENGUATGE LÚDIC EN LA DIDÀCTICA DE LES PRÀCTIQUES SOCIALS: EL CAS DE LA PREHISTÒRIA RECENT A LES ILLES BALEARS

Maite Noguera Tugores

En els darrers anys hem portat als centres educatius (tant de Primària com de Secundària) diferents jocs de simulació històrica que combinen el simbolisme, la dramatització, l'estratègia seqüencial i el debat. Aquests jocs fan protagonista qui participa dels diversos processos històrics abordats des d'Arqueonautes. Un d'ells està centrat en els contactes dels grups baleàrics amb els sistemes urbans i colonials originaris de l'Orient mediterrani. Plantegem situacions que impliquen la gestió col·lectiva de la base subsistencial (territori, recursos, treball) i de les relacions socials (comunicació, xarxes, conflictes, gènere). Finalment, fem visible com l'esdevenidor humà és un procés obert.

58

LA REDESCOBERTA DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC DEL MUNICIPI DE MURO (MALLORCA): RECERCA, RESTAURACIÓ I DIFUSIÓ SOCIAL DE L'ASSENTAMENT DE L'EDAT DEL FERRO DE SON SERRA

Margalida Rivas Llompart, Jordi Hernández-Gasch, Antoni Puig Palerm, Bernat Burgaya Martínez, Margalida Munar Grimalt

El projecte arqueològic al jaciment de Son Serra a Muro, iniciat a l'any 2015, es el primer del municipi, després dels més 40 anys d'inactivitat des de les excavacions a Ca na Cotxera. L'assentament de Son Serra consta de dos talaiots de planta quadrada amb estructures annexes i traces d'activitat a la segona edat de ferro, a l'alt imperi romà i al període islàmic. Els objectius de la recerca són la consecució de les dades cronològiques de la seva construcció i ocupació i dades bioarqueològiques que el permetin relacionar amb l'entorn proper de l'Albufera de Muro. Així com, la tasca de consolidació i restauració i amb una important línia de difusió social del patrimoni.

59

LA RUTA ARQUEOLÒGICA SENCELLES-COSTITX. UN EXEMPLE DE COL-LABORACIÓ INTERMUNICIPAL PER A LA RECERCA I LA SOCIALITZACIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC

Francisca Cardona, Marc Ferré, Sebastià Munar, Beatriz Palomar, Lua Valenzuela

L'any 2013 l'Ajuntament de Sencelles, en coordinació amb l'equip d'arqueòlegs de la Cova del Camp del Bisbe, inaugura la Ruta Arqueològica Sencelles-Costitx. Un total de sis jaciments formen part d'aquesta xarxa en l'actualitat. El tret diferencial d'aquest projecte és que es tracta d'una ruta viva i dinàmica, on la recerca arqueològica en alguns dels jaciments visitables és la base del coneixement que es vol transmetre al públic, on el públic ens interpel·la permanentment, i on els arqueòlegs adquirim un compromís que va més enllà de la mera pràctica professional. Aquí presentem les línies generals del treball que s'hi realitzant i la valoració que hem fet.

60

NOVES TASQUES DE CONSOLIDACIÓ I RESTAURACIÓ AL POBLAT DE CAP DE BARBARIA II (FORMENTERA, ILLES BALEARS). LES CAMPANYES DE 2015 I 2016

Munar, M., Burgaya, B., Camarós, E., Cueto, M., Teira, L., Sureda, P.

Aquest treball recull les feines de consolidació i restauració portades a terme sobre les restes dels àmbits 1, 6 i 7 del poblat de Cap de Barbaria II, que foren excavats als anys 80 i reexcavats entre els anys 2015 i 2016. Aquests àmbits estan formats, en primer lloc, per una habitació de tipus naviforme (Àmbit 7), que al seu interior disposa de diverses estructures com una llar de foc, una cubeta o un enllosat. En segon terme, una habitació de planta oval (Àmbit 1) i finalment una construcció de planta arronyonada (Àmbit 6), també amb alguns elements estructurals interns. Així, es posaran de manifest les motivacions i criteris que s'han seguit alhora de portar a terme les actuacions i es descriurà el procés d'intervenció desenvolupat en cadascun dels casos estructurals tractats.

61

LA CARTA ARQUEOLÒGICA SUBACUÀTICA DE FORMENTERA (2015 - 2019). UN PROYECTO DEL INSTITUT BALEAR D'ESTUDIS EN ARQUEOLOGIA MARÍTIMA (IBEAM)

Enrique Aragón, Sebastià Munar, Javier Rodríguez

Pese a la gran riqueza patrimonial que albergan las aguas de Formentera (y las Pitiusas por extensión), han sido, y todavía son, escasos los proyectos de investigación en torno al patrimonio cultural subacuático de la isla.

En el año 2015, el Consell Insular de Formentera y el IBEAM firmaron un convenio de colaboración para elaborar la Carta Arqueológica Subacuática de la isla de Formentera. Este convenio de 5 años tiene como objetivo Investigar, Proteger y Difundir el patrimonio cultural subacuático de la isla.

62

EL DERELICTE DE CALA SANTANYÍ. PRIMERS RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA SUBAQUÀTICA DE JULIOL DE 2015

Enric Colom Mendoza, Aurora Rivera Hernández, Andrea Torres Ferrer

El passat gener de 2015 el nostre equip es trobà de manera fortuïta amb un jaciment arqueològic subaquàtic inèdit a la Cala Santanyí. En juliol de 2015 es va dur a terme una intervenció preventiva per tal de protegir el jaciment i es realitzà el primer estudi i fotogrametria de l'arquitectura naval del mateix.

63

ELS PLANS DE GESTIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRIC

M. Cristina Rita (Cap del Servei de Patrimoni del CIM)

L'article 99 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre del patrimoni històric de les Illes Balears, preveu que els plens dels consells insulars aprovin, cada dos anys, un pla insular de gestió del patrimoni, que establirà el conjunt d'actuacions i prioritats destinades a ordenar i facilitar les tasques preventives, la intervenció, la conservació i la difusió del patrimoni històric de cadascuna de les illes. Des de l'aprovació de la llei, el Consell Insular de Menorca ha aprovat quatre plans de gestió i, en el moment de realitzar-les les Jornades, s'haurà aprovat el cinquè.

La comunicació preten donar a conèixer aquesta eina de gestió del patrimoni històric de les Illes Balears i fer una anàlisi de la seva eficàcia i una comparativa dels models que fan servir cadascun dels consells insulars.